

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

Delegatura we Wrocławiu

LWR-4101-30-02/2013

P/13/149

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

Delegatura we Wrocławiu

ul. Marszałka J. Piłsudskiego 15/17, 50-044 Wrocław

T +48 71 711 83 00, F +48 71 711 83 50

lwr@nik.gov.pl

I. Dane identyfikacyjne kontroli

Numer i tytuł kontroli

P/13/149 – Ochrona praw autorskich i własności intelektualnej w szkołach wyższych w okresie od 1 października 2011 r. do 22 stycznia 2014 r.

Jednostka przeprowadzająca kontrolę

Najwyższa Izba Kontroli,
Delegatura we Wrocławiu

Kontrolerzy

1. Małgorzata Jakubiec-Dzieliński, specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr 87099 z dnia 16 grudnia 2013 r.
2. Janusz Klimek, starszy inspektor kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr 87098 z dnia 16 grudnia 2013 r.

(dowód: akta kontroli str. 1-4)

Jednostka kontrolowana

Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa im. Angelusa Silesiusa w Wałbrzychu (dalej: „PWSZ” lub „Uczelnia”).

Kierownik jednostki kontrolowanej

Elżbieta Lonc, Rektor PWSZ.

(dowód: akta kontroli str. 5, 6)

II. Ocena kontrolowanej działalności

Ocena ogólna

Uzasadnienie oceny ogólnej

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie mimo stwierdzonych nieprawidłowości¹ działalność PWSZ w zakresie ochrony praw autorskich w okresie objętym kontrolą.

Podstawą oceny ogólnej były oceny częściowe sformułowane dla poszczególnych skontrolowanych obszarów oraz charakter stwierdzonych w tych obszarach ustaleń w zakresie: **[1]** ustalenia przez Uczelnię zasad dotyczących kontroli antyplagiatowej; **[2]** zastosowania narzędzia informatycznego w celu weryfikacji oryginalności prac dyplomowych; **[3]** podkreślenia przez władze Uczelni konieczności poszanowania praw własności intelektualnej; **[4]** uwzględniania w ocenach pracy dyplomowej m.in. charakterystyki doboru oraz wykorzystania źródeł zapożyczeń.

Stwierdzone w trakcie kontroli nieprawidłowości dotyczyły m.in.: **[1]** sprawdzenia przy użyciu informatycznego systemu plagiat² jedynie 25% prac dyplomowych studentów, zamiast 40% wymaganych regulacjami wewnętrznymi; **[2]** niegospodarnego wykorzystania środków w wysokości 1.358 zł, przeznaczonych na realizację umowy z Plagiat Spółka z o.o.; **[3]** nieokreślenia mechanizmu kontroli i osób odpowiedzialnych za realizację postanowień regulaminu antyplagiatowego; **[4]** niedopełnienia przez dwóch promotorów obowiązku analizy rozszerzonych raportów z badania przez system antyplagiatowy prac dyplomowych o podwyższonych współczynnikach; **[5]** dwóch przypadków braku (w dokumentacji pozytywnie ocenionych prac dyplomowych) wymaganych przepisami wewnętrznymi oświadczeń studentów o oryginalności prac dyplomowych, a także 11 przypadków niekompletnego sporządzenia protokołów egzaminu dyplomowego; **[6]** wystąpienia nieuprawnionych zapożyczeń w trzech analizowanych pracach dyplomowych.

Rezultatem badań kontrolnych były także uwagi dotyczące w szczególności: **[1]** niedokumentowania daty złożenia prac dyplomowych; **[2]** niskiej skuteczności procedur stosowania systemu antyplagiatowego.

¹ Najwyższa Izba Kontroli stosuje 3-stopniową skalę ocen: pozytywna, pozytywna mimo stwierdzonych nieprawidłowości, negatywna.

² Przez „plagiat” należy rozumieć system antyplagiatowy.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego

1. Procedury i działania podejmowane w celu przeciwdziałania naruszeniom praw autorskich

Opis stanu
faktycznego

1.1. Zasady i tryb przeprowadzania w PWSZ kontroli antyplagiatowej prac licencjackich, inżynierskich i magisterskich zostały ustalone przez Rektora Uczelni zarządzeniem nr 19/2013 z dnia 12 kwietnia 2013 r. wprowadzającym regulamin antyplagiatowy³ (dalej: „regulamin antyplagiatowy”). Zgodnie z jego postanowieniami procedura antyplagiatowa miała mieć zastosowanie do 40% losowo wybranych prac licencjackich, inżynierskich i magisterskich⁴ powstających na Uczelni, a pozytywny wynik tej kontroli był warunkiem dopuszczenia pracy do egzaminu dyplomowego. Ustalono, że prace dyplomowe winny być składane przez studentów w formie papierowej i elektronicznej odpowiednio do dnia 12 grudnia lub 25 kwietnia⁵. W przypadku wątpliwości w zakresie wystąpienia nieuprawnionych zapożyczeń⁶ promotor, na podstawie rozszerzonego raportu podobieństwa, zobowiązany był do przygotowania opinii. Praca oceniana była pod kątem ewentualnych nieuprawnionych zapożyczeń i/lub samodzielności studenta w jej przygotowywaniu. Według Rektora PWSZ decyzja o objęciu badaniem 40% losowo wybranych prac, podyktowana była uznaniem przez władze Uczelni systemu plagiat, jako dodatkowego a nie podstawowego narzędzia przeciwdziałania plagiatowi, oraz dodatkowo potrzebą sprawdzenia użyteczności tego programu. W dniu 8 stycznia 2013 r., na podstawie umów zawartych z Plagiat Spółka z o.o., PWSZ uzyskała możliwość korzystania z systemu informatycznego służącego ocenie prac pisemnych studentów pod kątem weryfikacji ich autorstwa i samodzielności.

(dowody: akta kontroli str. 8-52, 56-65, 71-102, 109-124, 135-136, 584-614, 640-646, 699-706, 846-853)

Wewnętrzne uregulowania Uczelni⁷ nakładały na autorów prac dyplomowych obowiązek złożenia oświadczenia, iż praca została napisana samodzielnie i nie zawiera treści uzyskanych w sposób niezgodny z obowiązującymi przepisami. Dodatkowo studenci oświadczaali, że praca ta nie była wcześniej przedmiotem procedur związanych z uzyskaniem tytułu naukowego lub zawodowego w uczelni wyższej oraz, że jej wersja elektroniczna jest tożsama ze złożoną wersją papierową. W myśl tych regulacji praca dyplomowa winna być pracą własną studenta, realizowaną pod kierunkiem/nadzorem promotora, do którego obowiązków należało monitorowanie postępów oraz zapewnienie studentowi odpowiedniej liczby indywidualnych konsultacji i udzielanie pomocy merytorycznej.

W dniu 6 czerwca 2012 r. Senat Uczelni uchwalił⁸, wymagany przepisem art. 86c ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym⁹, regulamin zarządzania prawami autorskimi i prawami pokrewnymi oraz prawami własności przemysłowej oraz zasad komercjalizacji wyników badań naukowych i prac rozwojowych. Zakres podmiotowy regulaminu objął pracowników, studentów a także inne osoby związane z PWSZ stosownymi umowami, zaś zakresem przedmiotowym

³ Zarządzenie nr 19/2013 z dnia 12 kwietnia 2013 r. w sprawie wprowadzenia regulaminu antyplagiatowego określającego zasady funkcjonowania systemu Plagiat.pl w PWSZ.

⁴ Z wzorów oświadczeń składanych przez studentów PWSZ (dot. zgody na przetwarzanie prac) stanowiących załączniki do zarządzenia Rektora PWSZ nr 19/2013 wynika, że procedurze antyplagiatowej miały podlegać również prace zaliczeniowe.

⁵ W zależności od zaplanowanych egzaminów – na sesję zimową lub letnią.

⁶ Wykazanych w wyniku oględzin przez operatora systemu „raportu podobieństwa”, wygenerowanego z systemu Plagiat.pl.

⁷ Uchwała nr 44/2013 Senatu Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. Angelusa Silesiusa w Wałbrzychu z dnia 18 grudnia 2013 r. w sprawie procesu dyplomowania w Państwowej Wyższej Szkole Zawodowej im. Angelusa Silesiusa w Wałbrzychu; Zarządzenia Rektora PWSZ nr 59/2011 oraz nr 66/2012, a także uchwała Senatu PWSZ nr 44/2013.

⁸ W dniu 6 czerwca 2012 r. weszła w życie uchwała nr 29/2012 Senatu PWSZ w sprawie zatwierdzenia Regulaminu zarządzania prawami autorskimi i prawami pokrewnymi oraz prawami własności przemysłowej oraz zasad komercjalizacji wyników badań naukowych i prac rozwojowych (przygotowana przez powołaną w tym celu Komisję etyki).

⁹ Dz. U. z 2012 r., poz. 572 ze zm.

objęto wyniki pracy intelektualnej. Dodatkowo, zarządzeniem Rektora PWSZ nr 16/2013 z dnia 27 marca 2013 r., ustalono zasady dotyczące wysokości wynagrodzenia zasadniczego za działalność będącą przedmiotem praw autorskich, prowadzoną w ramach stosunku pracy przez pracowników Uczelni.

(dowody: akta kontroli str. 8-52, 56-65, 71-102, 109-124, 135-136, 584-614, 640-646, 699-706, 846-853)

1.2. Od dnia 22 lutego 2012 r.¹⁰ na Uczelni obowiązywał „Kodeks etyki studenta”, opracowany przez Samorząd studencki. Zgodnie z jego postanowieniami studenci deklarowali przygotowywanie prac zaliczeniowych i dyplomowych z poszanowaniem praw autorskich. Rektor PWSZ wskazała, iż tematyka ochrony praw autorskich była podnoszona w czasie semestralnych zebrań Instytutów, posiedzeń Kierunkowych Zespołów ds. Zapewnienia Jakości Kształcenia oraz spotkań organizowanych z operatorem systemu plagiat w celu zapoznania kadry z tym narzędziem informatycznym.

(dowody: akta kontroli str. 53-55, 699-706)

1.3. W okresie objętym kontrolą, stosownie do zapisów rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 2 listopada 2011 r. w sprawie Krajowych Ram Kwalifikacji dla Szkolnictwa Wyższego¹¹, w planach studiów na 12 z 13 poddanych kontroli kierunkach studiów I stopnia uwzględniono zajęcia z ochrony własności intelektualnej. Na studiach II stopnia oraz na kierunku filologia hiszpańska studiów I stopnia zakres tych zajęć był realizowany w ramach seminariów, ćwiczeń, bądź w trakcie innych przedmiotów, takich jak np.: metodologia i techniki badania w administracji publicznej, techniki pisanie i prezentowanie prac magisterskich, zarządzanie logistyczne w administracji.

(dowód: akta kontroli str. 669)

1.4. W PWSZ nie przeprowadzono analizy skuteczności wprowadzonych regulacji wewnętrznych dotyczących ochrony praw autorskich, nie dokonano też oceny ryzyka wystąpienia plagiatów. Rektor PWSZ wyjaśniła, iż brak działań w tym zakresie związany był z wprowadzeniem stosownych procedur dopiero w kwietniu 2013 r., stąd też analiza ich skuteczności przeprowadzona zostanie do końca kwietnia 2014 r.

Zgodnie z treścią oświadczeń Rektora o stanie kontroli zarządczej za lata 2011 i 2012, na Uczelni w wystarczającym stopniu funkcjonowała adekwatna, skuteczna i efektywna kontrola zarządcza.

(dowód: akta kontroli str. 834-836, 837-839, 840-844 699-709)

1.5. W badanym okresie Polska Komisja Akredytacyjna przeprowadziła w PWSZ dwie oceny programowe dla kierunków logistyka¹² oraz architektura krajobrazu¹³. W raporcie dotyczącym ustaleń i ocen z przeprowadzonej w dniach 2-3 czerwca 2012 r. wizytacji pierwszego z tych kierunków wskazano m.in. na słabość w procesie dyplomowania z uwagi na brak stosowania programu antyplagiatowego. Komisja wskazała jednocześnie na konieczności zwiększenia nadzoru promotora nad samodzielnością przygotowywania prac dyplomowych, bądź wprowadzenie systemu antyplagiatowego. Z kolei w ramach przeprowadzonej w dniach 17-18 października 2013 r. wizytacji na kierunku architektura krajobrazu uzyskano potwierdzenie informowania studentów (w toku prowadzonych zajęć) o konieczności poszanowania praw autorskich. W raporcie wskazano również narzędzia służące ocenie i zapewnieniu jakości kształcenia, tj. system zapobiegania zjawiskom

¹⁰ Zarządzeniem Rektora PWSZ nr 13/2012 z dnia 22 lutego 2012 r.

¹¹ Dz. U. z 2011 r. Nr 253, poz. 1520.

¹² Prowadzonym na poziomie inżynierskich studiów pierwszego stopnia w formie stacjonarnej i niestacjonarnej.

¹³ Prowadzonym na poziomie studiów pierwszego stopnia (inżynierskich) prowadzonym w formie studiów stacjonarnych i niestacjonarnych.

patologicznym, na który składają się m.in. regulacje zawarte w regulaminie antyplagiatowym czy też w Kodeksie etyki studenta.

(dowód: akta kontroli str. 667-668)

Ustalone
nieprawidłowości

W obowiązujących na Uczelni regulacjach wewnętrznych nieprecyzyjnie określono tryb realizacji, przewidzianego w § 2 regulaminu antyplagiatowego, wymogu przeprowadzenia kontroli antyplagiatowej dla 40% losowo wybranych prac dyplomowych. Nie określono mianowicie kto, według jakiego klucza i w jakim okresie (tj. roku akademickiego czy też semestru) miał zapewnić zbadanie takiej próby prac powstających na Uczelni. Nie wskazano tym samym mechanizmu kontroli i osób odpowiedzialnych za realizację postanowień przywołanego regulaminu antyplagiatowego. Rektor PWSZ wyjaśniła, że osobą odpowiedzialną za dobór prac do analizy antyplagiatowej był operator systemu, tj. Kierownik Działu Nauczania i Spraw Studenckich (powołany na to stanowisko 30 kwietnia 2013 r.), natomiast wskazań prac poddanych kontroli antyplagiatowej dokonywali dyrektorzy instytutów. Z kolei jako osobę odpowiedzialną za kontrolę realizacji postanowień regulaminu antyplagiatowego, Rektor PWSZ wskazała Prorektora PWSZ ds. dydaktycznych i studenckich w kadencji 2012-2016 oraz operatora systemu.

(dowody: akta kontroli str. 8-52, 56-65, 71-102, 109-124, 135-136, 584-614, 640-646, 699-706, 846-853)

Nieprecyzyjne regulacje wewnętrzne doprowadziły w opisanym powyżej zakresie do zbadania systemem plagiat jedynie 25% powstających prac dyplomowych, co przedstawiono szczegółowo w pkt 2 niniejszego wystąpienia pokontrolnego.

(dowód: akta kontroli str. 669, 674-698)

Ocena częściowa

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie mimo stwierdzonych nieprawidłowości działalność Uczelni w powyższym obszarze.

2. Procedury i działania podejmowane w celu wykrycia naruszeń praw autorskich

Opis stanu
faktycznego

2.1. W roku akademickim 2011/2012¹⁴ w PWSZ do egzaminu dyplomowego złożono¹⁵ 207 prac (101 przez studentów studiów stacjonarnych i 106 przez studentów studiów niestacjonarnych), natomiast w roku akademickim 2012/2013 złożono w sumie 339 prac (110 i 44 przez studentów odpowiednio stacjonarnych i niestacjonarnych studiów I stopnia oraz 88 i 97 przez studentów odpowiednio stacjonarnych i niestacjonarnych kończących II stopień studiów). Wszystkie prace dyplomowe przygotowane przez studentów PWSZ w przywołanych wyżej latach akademickich, zostały pozytywnie ocenione podczas egzaminu dyplomowego, w wyniku którego uzyskano tytuły inżyniera lub magistra.

(dowód: akta kontroli str. 571-573, 729-731, 769-801, 855-859)

Od dnia 1 września 2009 r. Rektor PWSZ określił¹⁶ liczebność grup seminaryjnych, na których przygotowywano prace dyplomowe lub inżynierskie, na nie więcej niż 20 osób. W roku akademickim 2012/2013 nastąpiło przekroczenie tego limitu w przypadku opieki sprawowanej przez czterech promotorów, gdyż ich grupy seminaryjne liczyły od 21 do 24 studentów. Powodem tego przekroczenia liczebności grup seminaryjnych była częściowa absencja studentów deklarujących swój udział w tych zajęciach.

W ramach Uczelni nie określono limitów liczby grup seminaryjnych lub studentów obejmowanych opieką promotorską przez jednego promotora.

¹⁴ Tylko studia I stopnia.

¹⁵ W latach akademickich: 2011/2012 oraz 2012/2013 nie było przypadków studentów, którzy pisali pracę dyplomową poza PWSZ.

¹⁶ Zarządzenie nr 33/2009 z dnia 1 września 2009 r. w sprawie prowadzenia zajęć ze studentami w Państwowej Wyższej Szkole Zawodowej im. Angelusa Silesiusa w Wałbrzychu.

W latach akademickich 2011/2012 i 2012/2013 opiekę promotorską pełniło łącznie 30 nauczycieli akademickich¹⁷. W roku akademickim 2011/2012 opiekę nad największą ilością prac pozytywnie ocenionych w trakcie egzaminu dyplomowego pełniło łącznie ośmiu promotorów (każdy z nich od 17 do 20 prac), natomiast w roku akademickim 2012/2013 po dwóch promotorów pełniło opiekę nad pracami w ilości od 32 do 36 i od 25 do 28. Z przeglądu opieki promotorskiej, prowadzonej w PWSZ przez 15 nauczycieli akademickich kierujących w kontrolowanym okresie największą liczbą prac dyplomowych wynika, że w celu dokonania ich rzetelnej oceny, średnia liczba prac dyplomowych podlegających jednemu nauczycielowi akademickiemu nie powinna przekraczać 11 sztuk¹⁸. W celu zapoznania promotorów z działaniem systemu antyplagiatowego władze Uczelni zorganizowały dla pracowników dydaktycznych dwa szkolenia dotyczące m.in. tej tematyki.

(dowody: akta kontroli str. 571-573, 729-731, 769-801, 855-859)

2.2. Badaniem kontrolnym objęto sposób prowadzenia akt studentów PWSZ, których 50 prac dyplomowych zostało pozytywnie ocenionych w latach akademickich 2011/2012 i 2012/2013. Wykazało ono, iż we wszystkich badanych przypadkach ocena pracy dyplomowej przez promotora i recenzenta obejmowała m.in. charakterystykę doboru oraz wykorzystanie źródeł pracy, a w teczkach osobowych zamieszczano, wymagane wewnętrznymi przepisami Uczelni¹⁹, zestawienia obrazujące przebieg studiów. W aktach studentów znajdowały się egzemplarze pracy dyplomowej (w formie papierowej i elektronicznej) oraz protokoły egzaminu dyplomowego, do czego zobowiązywały postanowienia rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 14 września 2011 r. w sprawie dokumentacji przebiegu studiów²⁰. Na 50 poddanych analizie kontrolnej protokołów egzaminu dyplomowego 38 (76,0%) zawierało wszystkie elementy określone w § 12 ust. 1 ww. rozporządzenia. W 48 przypadkach dyplomanci złożyli oświadczenia dotyczące ochrony praw autorskich. Sześć, tj. 12,0% spośród 50 zbadanych prac dyplomowych poddanych zostało kontroli antyplagiatowej. W tych przypadkach dokumentacja studenta zawierała protokół kontroli oryginalności pracy oraz opinię promotora w sprawie dopuszczenia pracy dyplomowej do egzaminu dyplomowego.

(dowody: akta kontroli str. 574-578, 615-639)

2.3. Badania kontrolne potwierdziły przestrzeganie w Uczelni wewnętrznych uregulowań²¹, dotyczących wymagań w sprawowaniu opieki promotorskiej. Opieka ta wykonywana była przez nauczycieli akademickich, zatrudnionych w PWSZ i posiadających co najmniej stopień naukowy doktora. W badanym okresie Uczelnia nie sformułowała na piśmie szczegółowych zasad wykonywania opieki promotorskiej. Opieka ta sprawowana była w formie seminariów realizowanych w wymiarze dwóch semestrów na wszystkich kierunkach I stopnia, za wyjątkiem kierunku administracja, na którym seminarium licencjackie trwało trzy semestry. Na studiach II stopnia na zajęcia seminaryjne przewidziano cztery semestry. Zgodnie z regulacjami wewnętrznymi Uczelni²² do obowiązków nauczycieli akademickich,

¹⁷ W poszczególnych latach odpowiednio 12 i 24 nauczycieli.

¹⁸ Wyliczono na podstawie wyjaśnień pięciu promotorów, którzy odnosząc się do czasu niezbędnego do rzetelnej oceny pracy podali konkretną liczbę (odpowiednio: 10, 8, 10, 15, 10).

¹⁹ Wynikające z zarządzenia Rektora PWSZ nr 59/2011 z dnia 29 listopada 2011 r. w sprawie warunków ukończenia studiów I stopnia – licencjackich i inżynierskich w roku akademickim 2011/2012 oraz zarządzenia nr 66/2012 z dnia 30 listopada 2012 r. w sprawie warunków ukończenia studiów I stopnia – licencjackich i inżynierskich oraz studiów II stopnia – magisterskich w roku akademickim 2012/2013.

²⁰ Dz. U. z 2011 r. Nr 201, poz. 1188.

²¹ Określonych w regulaminach studiów stanowiących załączniki do uchwał Senatu PWSZ nr 11/2011, 19/2012 oraz 6/2013.

²² Uchwała nr 14/2007 i nr 33/2012 Senatu PWSZ odpowiednio z 30 maja 2007 r. oraz 6 czerwca 2012 r. w sprawie zasad ustalania zakresu obowiązków nauczycieli akademickich, rodzajów zajęć dydaktycznych objętych zakresem tych obowiązków, w tym wymiar zajęć dydaktycznych dla poszczególnych stanowisk, oraz zasad obliczania godzin dydaktycznych dla nauczycieli akademickich zatrudnionych w Państwowej Wyższej Szkole Zawodowej im. Angelusa Silesiusa w Wałbrzychu (§ 4 ust. 1 pkt 1 i 3).

niewliczanych do wymiaru zajęć dydaktycznych (za które nie przysługiwało dodatkowe wynagrodzenie), zaliczano m.in. konsultacje dla studentów studiów stacjonarnych i niestacjonarnych, a także sprawdzanie prac kontrolnych. Uchwałą Senatu PWSZ²³ z dnia 18 grudnia 2013 r. wprowadzone zostały na Uczelni zasady dyplomowania, w których określono m.in., iż efektem seminarium jest przygotowanie i prezentacja pracy dyplomowej z poszanowaniem praw autorskich, według zasad merytorycznych oraz formalnych (poprawnie zestawiona bibliografia i przypisy). W myśl postanowień regulaminu antyplagiatowego w przypadku wątpliwości wystąpienia nieuprawnionych zapożyczeń w pracy dyplomowej, promotorzy sporządzali opinie, będące podstawą do zakwalifikowania pracy do obrony.

(dowody: akta kontroli str. 9-51, 71-74, 109-131, 699-705, 710-712, 723-728, 809-815)

2.4. Badaniem objęto sposób sprawowania opieki promotorskiej przez 15 promotorów, pod których kierownictwem największa liczba studentów pisała prace dyplomowe i została dopuszczona do egzaminu dyplomowego w roku akademickim 2012/2013²⁴. Jako metody weryfikacji prac dyplomowych promotorzy wskazywali m.in. bieżący kontakt ze studentami w trakcie zajęć seminaryjnych, śledzenie ich postępów, odpowiedni wybór tematów prac (celem zapewnienia dostępu do materiałów badawczych), przeprowadzanie instruktażu w zakresie sposobu pisania pracy dyplomowej (w tym poszanowania praw autorskich) oraz porównywanie treści prac z dostępną literaturą. Kwestie ewentualnych podejrzeń o możliwości popełnienia plagiatu rozwiązywane były na bieżąco w relacji student-promotor w trakcie całego okresu pisania pracy dyplomowej. Wskazywanym przez promotorów źródłem wiedzy w zakresie praw autorskich było doświadczenie zawodowe, wynikające z charakteru pracy, udostępniane przez władze Uczelni materiały, aktualne regulacje prawne, a także wymiana poglądów w trakcie szkoleń i spotkań organizowanych przez PWSZ.

(dowód: akta kontroli str. 769-801)

2.5. W okresie od 12 kwietnia 2013 r. do 31 grudnia 2013 r. w celu weryfikacji oryginalności prac dyplomowych na Uczelni zbadano w systemie plagiat 108 prac dyplomowych, złożonych przez studentów. Rektor PWSZ podała, że przyczyną podjęcia decyzji o zakupie tego programu była sugestia Zespołu ds. Zapewnienia Jakości Kształcenia dla kierunku logistyka, wynikająca z analizy raportu z wizytacji Polskiej Komisji Akredytacyjnej. Ocena przydatności tego narzędzia zostanie oceniona po upływie rocznego okresu korzystania z oprogramowania, tj. z końcem roku akademickiego 2013/2014.

(dowód: akta kontroli str. 615-639, 699-704, 808)

2.6. Badaniem w zakresie prawidłowości oznaczania zapożyczeń objętych zostało 20 z 57, tj. 35,1% prac dyplomowych poddanych przez pracowników PWSZ kontroli w systemie plagiat i dopuszczonych do egzaminu dyplomowego w semestrze letnim 2012/2013. W 17 z tych prac cytowania i przywoływanie treści źródeł zapożyczeń były zgodnie z zasadami przyjętymi w PWSZ. Ustalono, iż w przypadku wykrycia przez promotorów nieujawnionych cytatów, bądź zapożyczeń używanych w nadmiernej ilości, nakazywano studentom ich przeredagowanie w trakcie pisania pracy dyplomowej. W przypadku trzech, tj. 15,0% prac badanie wykazało występowanie przypadków nieujawnionych zapożyczeń²⁵.

(dowody: akta kontroli str. 789-790, 798-799, 802-816)

²³ Uchwała Senatu PWSZ nr 44/2013 z dnia 18 grudnia 2013 r. w sprawie procesu dyplomowania w Państwowej Wyższej Szkole Zawodowej im. Angelusa Silesiusa w Wałbrzychu.

²⁴ Tj. po wejściu w życie regulaminu antyplagiatowego.

²⁵ Prace studentów o numerach albumów: [...] Informacje wyłączone przez NIK z podania do publicznej wiadomości na podstawie art. 5 ust. 2 ustawy z dnia 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej (Dz. U. z 2014 r., poz. 782) i art. 6 ust. 1 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o ochronie danych osobowych (Dz. U. z 2014 r., poz. 1182), tj. ze względu na ochronę prywatności osób fizycznych.

2.7. Badania ankietowe przeprowadzone wśród 71 studentów II stopnia studiów stacjonarnych na kierunku administracja²⁶ wykazały, iż w opinii 3% z nich wystąpiły przypadki pozytywnej oceny prac dyplomowych będących plagiatem. Według blisko 6% studentów pozytywnie oceniono prace dyplomowe zakupione w internecie. Natomiast 82% studentów wskazało na uczestniczenie w zajęciach, których przedmiotem była ochrona własności intelektualnej. Niespełna 4% odpowiedzi wskazywało na bardzo małą, a 13% na małą przydatność takich zajęć. Blisko 30% udzielonych odpowiedzi świadczyło o braku wiedzy wśród studentów o funkcjonowaniu w PWSZ systemu antyplagiatowego. Ponadto 45% udzielonych odpowiedzi wskazywało na wątpliwości co do skuteczności wdrożonych w Uczelni procedur antyplagiatowych.

(dowody: akta kontroli str. 137-562, 563-569, 570)

Ustalone
nieprawidłowości

W działalności Uczelni w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

1a. w dwóch na 50, tj. dla 4% zbadanych przypadków stwierdzono brak oświadczeń o autorskim wykonaniu pracy dyplomowej, które studenci zobowiązani byli złożyć wraz z pracą dyplomową, stosownie do postanowień zarządzenia Rektora PWSZ nr 59/2011 z dnia 29 listopada 2011 r.;

1b. w 11 na 50, tj. dla 22% zbadanych przypadków protokoły egzaminu dyplomowego sporządzone zostały niezgodnie z wymogami § 12 ust. 1 rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 14 września 2011 r. w sprawie dokumentacji przebiegu studiów. Braki formalne dotyczyły: niepodania stopni naukowych członków komisji egzaminacyjnej i braku ich podpisów czy też niepodania całego składu komisji. Według Kierownika Działu Nauczania i Spraw Studenckich PWSZ, powodem wyżej wymienionych braków były niedopatrzenia powstałe podczas weryfikacji dokumentów.

(dowód: akta kontroli str. 574-578, 579-580, 581-583)

2. Pomimo zawarcia w dniu 8 stycznia 2013 r. umowy z firmą Plagiat sp. z o.o. na świadczenie usług, umożliwiającą weryfikację oryginalności prac, Uczelnia podjęła działania w tym zakresie dopiero od dnia 12 kwietnia 2013 r. Wówczas to, zarządzeniem nr 19/2013 Rektora PWSZ wprowadzono regulamin antyplagiatowy i rozpoczęto sprawdzanie prac dyplomowych w systemie plagiat. Trzymiesięczna zwłoka w stosowaniu tego systemu nie pozwoliła na sprawdzenie 115 prac dyplomowych, złożonych przez studentów w sesji zimowej roku akademickiego 2012/2013. Rektor PWSZ wyjaśniła, iż ww. opóźnienie spowodowane było m.in. koniecznością zapoznania się z charakterystyką oprogramowania plagiatowego, a także brakiem zainteresowania opiekunów prac dyplomowych.

Niezależnie od powyższego, od dnia wejścia w życie regulaminu antyplagiatowego (12 kwietnia 2013 r.) do końca roku akademickiego 2012/2013 pozytywnie obroniono 224 prace dyplomowe. Z tej liczby weryfikacji w systemie plagiat poddano 57 (25%) prac w sytuacji, gdy w myśl postanowień § 2 przywołanego regulaminu kontrolą w systemie należało objąć 40% prac. Dla Aby osiągnięcia tego limitu weryfikacja winna objąć dodatkowe 33 prace. Na powyższą okoliczność Rektor PWSZ podała, iż pierwsze badanie w sesji egzaminacyjnej semestru letniego 2012/2013 miało charakter próbny, tak więc potraktowano je testowo i szkoleniowo, aby przygotować pracowników do sprawdzania prac tym systemem. Ponadto wskazała, iż z racji zakupionego pakietu szczególny nacisk położono na sprawdzenie tym systemem prac studentów studiów II stopnia na kierunku administracja.

(dowód: akta kontroli str. 615-646, 699-706, 808, 860, 863-866)

²⁶ Studenci studiów I stopnia w PWSZ nie mieli doświadczeń w zakresie pisania prac licencjackich.

1. Uczelnia w sposób nie w pełni gospodarny wykorzystała środki wydatkowane w związku z realizacją umowy z Plagiat sp. z o.o. Tytułem usług świadczonych przez tę firmę w okresie od 8 stycznia 2013 r. do 8 stycznia 2014 r. PWSZ uiściła bowiem kwotę 5.412 zł, z czego 2.952 zł stanowiły opłaty za weryfikację dokumentów. Jednakże w okresie tym Uczelnia skorzystała z możliwości weryfikacji w systemie plagiat 108 dokumentów, co uzasadniało poniesienie kosztów w wysokości jedynie 1.594 zł. Pozostałe 1.358 zł, mimo wydatkowania tytułem opłat za weryfikację dokumentów, nie zostało de facto wykorzystane na przedmiotową usługę. Rektor PWSZ stwierdziła, iż niewypełnienie limitu sprawdzenia prac w systemie plagiat wynikało z niedoprecyzowania zapisów w regulaminie antyplagiatowym.

(dowód: akta kontroli str. 615-646, 699-706, 808, 860, 863-866)

2. Analiza rozszerzonych raportów podobieństwa ujawniła trzy przypadki występowania nieuprawnionych zapożyczeń w pracach dyplomowych²⁷. W wyniku badania tych prac w systemie plagiat, uzyskały one współczynnik nr 2 na poziomie kolejno 16,2%, 33,1% i 34,3% prawdopodobieństwa występowania nieuprawnionych zapożyczeń, przy niebudzącej wątpliwości normie na poziomie 5%²⁸.

Na etapie dopuszczenia do egzaminu dyplomowego studentów składających te prace, były one przedmiotem badania przez promotorów, niemniej jednak w dwóch przypadkach dokonali oni weryfikacji wysokich współczynników bez zapoznania się z rozszerzonymi raportami podobieństwa²⁹. Jeden z tych promotorów brak analizy rozszerzonego raportu tłumaczył problemami technicznymi oraz tym, iż otrzymał go zbyt późno w stosunku do terminu egzaminu. Wyjaśnienia te nie znajdują oparcia w zbadanej dokumentacji, z której wynika fakt otrzymania rozszerzonego raportu blisko miesiąc przed terminem egzaminu. Drugi z promotorów stwierdził, że nigdy nie korzystał z tego rodzaju raportów. Obaj promotorzy w swoich opiniach wskazywali również na występowanie nieuprawnionych zapożyczeń. W przypadku trzeciej pracy dyplomowej³⁰ promotor w swojej opinii wskazał, iż praca została dopuszczona do obrony z uwagi na oświadczenie studentki o nie używaniu nieuprawnionych zapożyczeń, po dokładnym jej zbadaniu oraz po dokonaniu zmian w pracy na żądanie promotora. Tymczasem niniejsza kontrola wykazała, iż nie dokonano zmian w treści pracy a wykazane przez system plagiat nieuprawnione zapożyczenia występowały w wersji papierowej obronionej pracy dyplomowej.

Brak przygotowania opinii pracy dyplomowej na podstawie rozszerzonego raportu podobieństwa, generowanego przez system plagiat, zawierającej ocenę w zakresie ewentualnych nieuprawnionych zapożyczeń, prawidłowości oznaczania cytatów oraz samodzielności pracy dyplomowej studenta, stanowiło również naruszenie postawień § 10 regulaminu antyplagiatowego.

(dowody: akta kontroli str. 71-74, 717, 789-791, 798-799, 802-816)

3. W przypadku 48 z 50, tj. 96,0% poddanych kontroli prac dyplomowych, nie dokumentowano daty złożenia prac przez studentów, co uniemożliwiło weryfikację

Uwagi dotyczące
badanej działalności

²⁷ Prace dyplomowe studentów o numerach albumu: [...] Informacje wyłączone przez NIK z podania do publicznej wiadomości na podstawie art. 5 ust. 2 ustawy o dostępie do informacji publicznej i art. 6 ust. 1 ustawy o ochronie danych osobowych, tj. ze względu na ochronę prywatności osób fizycznych.

²⁸ Współczynnik nr 1 - określa jaką część badanej pracy stanowią frazy o długości 5 słów lub dłuższe, odnalezione w bazie uczelni macierzystej, bazach innych uczelni (uczestniczących w programie wymiany baz) lub w zasobach Internetu - na Uczelni przyjęto ten współczynnik na poziomie 50 % jako nie budzący wątpliwości. Współczynnik ten według autorów systemu służy przede wszystkim badaniu samodzielności językowej autora pracy.

Współczynnik nr 2 - określa jaka część pracy składa się z fraz znalezionych w bazach o długości 25 słów lub dłuższej. Według autorów systemu wskaźnik ten jest lepszym narzędziem do wykrywania nieuprawnionych zapożyczeń - na Uczelni przyjęto ten współczynnik na poziomie 5 % jako nie budzący wątpliwości.

²⁹ Prace dyplomowe studentów o numerach albumu: [...] Informacje wyłączone przez NIK z podania do publicznej wiadomości na podstawie art. 5 ust. 2 ustawy o dostępie do informacji publicznej i art. 6 ust. 1 ustawy o ochronie danych osobowych, tj. ze względu na ochronę prywatności osób fizycznych.

³⁰ Praca dyplomowa studenta o numerze albumu [...] Informacja wyłączone przez NIK z podania do publicznej wiadomości na podstawie art. 5 ust. 2 ustawy o dostępie do informacji publicznej i art. 6 ust. 1 ustawy o ochronie danych osobowych tj. ze względu na ochronę prywatności osoby fizycznej.

dochowania, wymaganego regulaminem antyplagiatowym, terminu na sprawdzenie pracy w systemie plagiat. W trakcie kontroli NIK Rektor PWSZ zobowiązała sekretariaty instytutów do potwierdzania złożenia pracy dyplomowej przez studentów poprzez wpisanie daty wpływu na stronie tytułowej.

(dowody: akta kontroli str. 574-578, 615-639)

4. Najwyższa Izba Kontroli zauważa, iż przywołane wyżej opinie studentów (pochodzące z badań ankietowych), jak również stwierdzone przypadki nieujawnionych cytatów w trzech pracach dyplomowych (dopuszczonych do egzaminu), mogą świadczyć o zbyt niskiej skuteczności procedur dotyczących stosowania systemu antyplagiatowego. Stan ten potwierdza również fakt, iż dwóch z 13 promotorów (15%), pod kierownictwem których napisano 57 prac dyplomowych (objętych następnie badaniem systemem antyplagiatowym) wyjaśniło, iż nie używali rozszerzonych raportów podobieństwa, generowanych przez ten system.

(dowody: akta kontroli str. 789-791, 798-799, 808, 809-816)

Ocena częściowa

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie mimo stwierdzonych nieprawidłowości działalność Uczelni w zbadanym obszarze.

5. Działania podejmowane w przypadkach stwierdzenia naruszenia praw autorskich

Opis stanu faktycznego

Od momentu wprowadzenia regulaminu antyplagiatowego na Uczelni dopuszczono do obrony 224 prace dyplomowe, z czego 108 zostało sprawdzonych w systemie plagiat³¹. Wśród prac poddanych weryfikacji dla 30 (27,8%) współczynnik nr 2 był wyższy od normy 5%, natomiast dla dwóch (1,9%) prac współczynnik nr 1 był wyższy od normy 50% podobieństwa. W okresie objętym kontrolą nie stwierdzono przypadku plagiatu w przedstawianych przez studentów pracach dyplomowych, którego skutkiem byłoby wyciągnięcie konsekwencji prawnych wobec studenta lub też wszczęcie postępowań dyscyplinarnych. Kwestie występowania w pracach dyplomowych ewentualnych nieujawnionych cytatów, bądź związane z niesamodzielnością studenta przy jej pisaniu, rozwiązywane były na bieżąco w trakcie zajęć seminaryjnych w relacji student – promotor.

(dowody: akta kontroli str. 71-74, 615-639, 699-706, 769-801, 808, 860, 825-828, 861-862)

Ocena częściowa

Z uwagi na niewystąpienie zdarzeń będących przedmiotem badania, Najwyższa Izba Kontroli odstąpiła od oceny działalności kontrolowanej jednostki w powyższym zakresie.

IV. Uwagi i wnioski

Wnioski pokontrolne

Przedstawiając powyższe oceny i uwagi wynikające z ustaleń kontroli, Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli³², wnosi o:

1. Niezwłoczne podjęcie działań w celu zbadania prac dyplomowych studentów o numerach albumu [...]i³³ pod kątem weryfikacji ewentualnych nieuprawnionych zapożyczeń, a w odniesieniu do prawidłowo oznaczonych cytatów potwierdzenia samodzielności pracy.
2. Unormowanie w regulacjach wewnętrznych Uczelni mechanizmu kontroli i osób odpowiedzialnych za realizację postanowień regulaminu antyplagiatowego, wprowadzonego w życie w dniu 12 kwietnia 2013 r.
3. Zapewnienie składania przez studentów oświadczeń o autorskim wykonaniu pracy dyplomowej, jak również sporządzania przez komisję egzaminacyjną

³¹ Do końca 2013 r.

³² Dz. U. z 2012 r., poz. 82 ze zm.

³³ W oparciu o rozszerzony raport podobieństwa z systemu plagiat.

protokołów egzaminu dyplomowego, zgodnie z wymogami § 12 ust. 1 rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 14 września 2011 r. w sprawie dokumentacji przebiegu studiów.

4. Zapewnienie pełnego wykorzystania usług wynikających z umów zawartych z firmą Plagiat Spółka z o.o.
5. Zapewnienie sporządzania przez promotorów opinii dotyczących oceny ewentualnych nieuprawnionych zapożyczeń, prawidłowości oznaczania cytatów oraz samodzielności pracy dyplomowej studenta, w oparciu o analizę rozszerzonego raportu podobieństwa generowanego przez system plagiat.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do dyrektora Delegatury NIK we Wrocławiu.

Obowiązek
poinformowania
NIK o sposobie
wykorzystania uwag
i wykonania wniosków

Zgodnie z art. 62 ustawy o NIK proszę o poinformowanie Najwyższej Izby Kontroli, w terminie 21 dni od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykorzystania uwag i wykonania wniosków pokontrolnych oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań.

W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Wrocław, dnia lutego 2014 r.

Najwyższa Izba Kontroli
Delegatura we Wrocławiu
Dyrektor

Kontroler:
Małgorzata Jakubiec-Dzieleńdziak
Specjalista kontroli państwowej

.....
Podpis

.....
Podpis

ⁱ Informacje wyłączone przez NIK z podania do publicznej wiadomości na podstawie art. 5 ust. 2 ustawy o dostępie do informacji publicznej i art. 6 ust. 1 ustawy o ochronie danych osobowych, tj. ze względu na ochronę prywatności osób fizycznych.